

بسم الله الرحمن الرحيم

کوره نشینی در تهران

مؤلفان:

دکتر حسین حاتمی نژاد

دکتر محمد علی دانشمهر

مرفیة الطائی صاحبزاده

حسین مولایی

انتشارات پایلی - نشر کتاب امید

۱۳۹۸

سرناسه	:	حاتمی‌نژاده سیدحسین، ۱۳۳۵ -
عنوان و نام پدیدآور	:	کوره‌نشینی در تهران/ مولفان حسین حاتمی‌نژاد، مرضیه سلطانی شاهپور، حسین مولایی.
مشخصات نشر	:	مشهد: پاپلی، کتاب امید، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۱۷۰ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۳۲-۹۶۵۲۲-۱-۳
وضعیت فهرست نویسی:	:	فیا
یادداشت	:	وضعیت مسکن در تهران
موضوع	:	حومه‌نشینی و حاشیه‌نشینی -- ایران -- تهران -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	:	Suburban life -- Social aspects -- Iran -- Tehran
موضوع	:	حومه‌نشینی و حاشیه‌نشینی -- ایران -- تهران -- جنبه‌های اقتصادی
موضوع	:	Suburban life -- Economic aspects -- Iran -- Tehran
موضوع	:	حومه‌نشینی و حاشیه‌نشینی -- ایران -- جنبه‌های اقتصادی
موضوع	:	Suburban life -- Economic aspects -- Iran
موضوع	:	کوره‌های پخت سرامیک -- ایران -- تهران
موضوع	:	Kilns -- Iran -- Tehran
شناسه افزوده	:	سلطانی شاهپور، مرضیه، ۱۳۶۹-
شماره افزوده	:	مولایی، حسین، ۱۳۶۶-
رده‌بندی کنگره	:	HN ۶۷۰/۲
رده‌بندی دی‌سی	:	۳۰۷/۷۶۰۹۵۵۱۲۲
شماره کتابشناسی	:	۶۰۲۰۴۳۶

انتشارات کتاب امید

دانی: مشهد، بلوار سجاد، پلاک ۹۲
تلفن: ۳۷۶۴۰۰۳۰ و ۳۷۶۸۲۳۲۶-۵۱
پیر فروش: امید - آبی: ۰۹۳۵۵۶۲۱۶۸۸
سرویس: ورنکار: ۳۷۶۲۱۶۵۸
E.Mail: khodaei_1987@yahoo.com

انتشارات پاپلی

قطع: میری
تعداد صفحات: ۱۰۰ صفحه
شمارگان: ۵۰۰
نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۸
شابک: ۹۷۸-۶۳۲-۹۶۵۲۲-۱-۳
قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان
چاپ و صحافی: دقت مشهد

عنوان: کوره‌نشینی در تهران
مولفان: دکتر حسین حاتمی‌نژاد
مرضیه سلطانی شاهپور
حسین مولایی
ناشر: انتشارات پاپلی - کتاب امید
مدیراجرایی: امید خدایی
صفحه‌آرایی: محمد نعیم‌آبادی

فهرست مطالب

۳	فهرست مطالب
۹	پیشگفتار
۱۰	فصل نخست: اقتصاد شهری
۱۰	۱-۱ اقتصاد
۱۱	۱-۱-۱ اقتصاد شهری
۱۳	۱-۳-۱ نظریه دیدگاه‌ها
۱۳	۱-۳-۱-۱ دیدگاه مسأله‌گرا و اکولوژیک
۱۴	۱-۳-۲ دیدگاه نیادگرای
۱۶	۱-۳-۳ دیدگاه رالی
۱۶	۱-۳-۴ دیدگاه اقتصاد نسبی
۱۶	۱-۳-۵ دیدگاه توانمندسازی
۱۶	۱-۳-۶ دیدگاه بوم‌شناسی شهری
۱۶	۱-۴ اقتصاد غیررسمی
۱۹	۱-۵ دیدگاه‌های اقتصادی و شکل‌گیری اسکان غیررسمی
۱۹	۱-۵-۱ مکتب کلاسیک
۲۰	۱-۵-۲ مکتب نئوکلاسیک
۲۰	۱-۵-۳ مکتب کینزی
۲۱	۱-۵-۴ مکتب رشد
۲۲	۱-۶ اقتصاد شهری ایران
۲۴	۱-۷ فقر
۳۱	فصل دوم: مسکن

- ۲-۱ مسکن ۳۱
- ۲-۲ مسکن قابل استطاعت ۳۴
- ۲-۳ انواع مسکن ۳۷
- ۲-۳-۱ مسکن ایده‌آل ۳۷
- ۲-۳-۲ مسکن حداقل ۳۷
- ۲-۴ شاخص‌های مسکن ۳۸
- ۲-۴-۱ شاخص‌های کمی مسکن ۳۸
- ۲-۴-۲ شاخص‌های کیفی مسکن ۳۹
- ۲-۴-۳ شاخص‌های اقتصادی مسکن ۳۹
- فصل سوم: حاشیه‌نشینی ۴۳
- ۳-۱ حاشیه‌نشینی ۴۳
- ویژگی‌های کالبدی ۴۷
- ویژگی‌های اجتماعی ۴۸
- ویژگی‌های قانونی ۴۸
- ۳-۲ سکونتگاه غیررسمی ۴۹
- ۳-۳ چگونگی مکان‌گزینی مسکن در سکونتگاه غیررسمی ۵۳
- ۳-۴ عمده‌ترین علل موثر شکل‌گیری اسکان غیررسمی و انباشت آن ۵۳
- ۳-۵ آسیب‌های سکونتگاه‌های غیررسمی ۵۴
- ۳-۶ نقش اسکان غیررسمی در کاهش بحران مسکن ۵۵
- ۳-۷ سکونتگاه غیررسمی در ایران ۶۰
- تهاجم سازمان یافته ۶۳
- تصرف خزانده ۶۳
- باز تقسیم زمین ۶۴
- ۳-۸ ویژگی‌ها و مراحل شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیررسمی در ایران ۶۵

۶۶	۳-۹ منشأ اجتماعی و جغرافیایی حاشیه نشینان در ایران
۶۸	۳-۱۰ وظایف دولت در برابر زاغه‌ها
۷۱	۳-۱۱ زنان در زاغه‌ها
۷۲	۳-۱۲ قوانین و اقدامات داخلی
۷۲	۳-۱۲-۱ سند توانمند سازی و ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی
۸۱	فصل چهارم: کوره نشینی
۸۱	۴-۱ کوره نشینی در ایران
۸۳	۴-۲ کوره نشینی در تهران
۸۶	۴-۳ مراحل ساخت آجر در گذشته و حال
۸۷	۴-۴ وظایف کارگران آجرپزی
۹۲	۴-۵ کوره‌پزخانه‌های تهران
۹۴	۴-۵-۱ کوره‌پزخانه پادشاهی
۱۰۰	۴-۵-۲ کوره‌پزخانه شمس‌آباد
۱۰۲	۴-۵-۳ کوره‌پزخانه قرچک
۱۰۴	۴-۶ ویژگی‌های کوره‌پزخانه
۱۰۴	۴-۶-۱ سیمای نامطلوب
۱۰۴	۴-۶-۲ پایین بودن سطح بهداشت
۱۰۵	۴-۶-۳ فقدان شغل یا درآمد کافی
۱۰۵	۴-۶-۴ آیین و رفتار
۱۰۶	۴-۶-۵ شیوه‌ی زندگی
۱۰۶	۴-۶-۶ خصوصیات قانونی
۱۰۶	۴-۶-۷ تراکم جمعیت
۱۰۷	۴-۶-۸ فقدان یا کم بودن امکانات آموزشی
۱۰۷	۴-۷ سلامت ساکنان کوره‌پزخانه

- ۴-۸ ویژگی‌های کمی مسکن در کوره‌پزخانه‌های تهران ۱۰۷
- ۴-۸-۱ تراکم خانوار در واحد مسکونی ۱۰۷
- ۴-۸-۲ تراکم نفر در واحد مسکونی ۱۰۸
- ۴-۸-۳ تراکم نفر در اتاق ۱۰۸
- ۴-۸-۴ متوسط تعداد اتاق برای هر خانوار ۱۰۹
- ۴-۹ شاخص‌های کیفی مسکن در کوره‌پزخانه‌های مورد مطالعه ۱۱۰
- ۴-۹-۱ قدمت بنا ۱۱۰
- ۴-۹-۲ نحوه‌ی تصرف واحد مسکونی ۱۱۱
- ۴-۹-۳ متوسط سطح زیر بنا ۱۱۱
- ۴-۹-۴ نسبت مساحت به زمین ۱۱۳
- ۴-۹-۵ نسبت مساحت به ارزش زمین ۱۱۴
- ۴-۹-۶ آب لوله‌کشی ۱۱۴
- ۴-۹-۷ برق ۱۱۵
- ۴-۹-۸ گاز ۱۱۵
- ۴-۹-۹ آشپزخانه ۱۱۶
- ۴-۹-۱۰ حمام ۱۱۷
- ۴-۹-۱۱ توالت ۱۱۷
- ۴-۹-۱۲ تلفن ۱۱۸
- ۴-۱۰ استثمار مضاعف زنان در کوره‌پزخانه ۱۱۸
- قمیرنامه ۱۲۱
- بدون شرح ۱۵۰
- منابع ۱۵۹

پیشگفتار

چندین قوطی خالی روغن نباتی و تکه‌هایی از پلاستیک‌های پاره و آلوده برای او خانه‌ای بوجود آورده بود که بی شباهت به سوراخ راسو نبود. این پوشش بی خرج، از گرما و سرما محفوظش نمی‌داشت، اما مکانی بود برای زنده بودن نه زندگی کردن، آرام و غمگین در حالی که ته سیگاری از زمین برداشته را دود می‌کرد به داخل زاغه‌اش خزید، فقط خودش می‌دانست به چه می‌اندیشد، به غذایی که نخورده بود، به لباسی که نداشت، به آینده نامایی که برایش وجود نداشت و یا در رویایی دور و مبهم خود را در اتاقکی از گل و خشت بر - سیری پاره با رختخوابی مندرس، که آرزویی دور و عبث می‌نمود. با اندوه و تأثر به خدا می‌اندیشید به خالق که آفریننده‌اش بود و فراموشش کرده بود. به آرامشی می‌اندیشید که صبور پیش نبود. ته سیگار دیگری را به آتش کشید، سکه‌هایی که از تکدی‌گری به دست آورده بود پیش رویش بود، هم‌ااش نمی‌توانست حتی یک وعده غذا برایش فراهم آورد. صدی نفسی کوتاه و بیمارگونه از رویا بیرونش آورد، همدم همیشگی خود سگ بیماری که اسحواناتی سینه‌اش شمرده می‌شد را، پیش رو داشت. او را می‌دید که از خودش آواره‌تر و محتاج‌تر است. گل و لای و لجن بد بوی محله سراپای سگ را گرفته بود. سگ را دوست می‌داشت چون همدمی جز آن نداشت.

سرنوشت عجیبی برایشان رغم خورده بود. مرد ته سیگار دود می‌کرد. کم‌کم در آغوش هم به خواب رفتند، خوابی پر از دلهره. مرد دلهره فردا و سرما و گرسنگی و سگ ترس از سنگ‌هایی که کودکان ولگرد نثارش می‌کردند. روع غمتی خود ساخته‌اش پت پت می‌کرد، شعله فتیله به نفت رسیده بود. صبح فردا رهگذران سبدها را دغال شده هر دو را در آغوش هم پیدا کردند.

تحقیق حاضر در قالب ۴ فصل به بررسی وضعیت اقتصادی شهرها و پیدایش مسکن ناسالم و شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیررسمی می‌پردازد. بخش انتهایی کتاب به بررسی فضای کالبدی و اجتماعی کوره‌پزخانه‌های تهران با دیدی تحلیلی اختصاص یافته است.

دکتر حسین حاتمی‌نژاد

(عضو هیات علمی دانشگاه تهران)

مرضیه سلطانی شاهپور

حسین مولایی

تهران - بهار ۱۳۹۸